

כנסים ומפגשים במחול בקרב ילדים בבית ספר יסודי כחיבור לקהילה ולחברה

Ramle Conference, photo: Orit Sinai

כנס רמלה, צילום: אורית סיני

מיכל הרשקוביץ מיכאלי ועינת דואק

אותם. Freira (1970) האמין כי שותפות כזו של ילדים ובוגרים הלומדים ועובדים יחד, מתפתחים ומשתנים, יכולה לשנות את העולם. מדבריה של Amans (2008), הכותבת על מחול בקהילה, עולה כי במהותו הינו נגישי לאוכלוסיות מגוונות, ובעל יתרונות חברתיים רבים, הגלומים בעצם ההשתתפות במחול. הדוגמאות הבאות יתארו כיצד העשייה שלנו מתאימה לתאוריות הללו וינסו להמחיש את אופיים הייחודי של הכנסים, וכן רגעים מתהליך העבודה שלנו בתוכנית קרב.

"תחושת הגאווה והכבוד אתה חוזר התלמידים בכלל ובנות החינוך המיוחד בפרט שווה בשבילנו הכול", כתבה לנו א', רכזת קרב בבית ספר ראשונים בבת ים. זה קרה בפברואר 2018, 34 ילדי כיתה ה' 3, יחד עם תלמידות בעלות צרכים מיוחדים מבית ספר ראשונים בבת ים עמדו נרגשים מאחורי הקלעים, בעודם ממתינים לעלות לבמה. זה היה רגע בו לא היה הבדל בין הילדים, כולם היו שותפים לעשייה, ליצירה ולהתרגשות. חושך באולם, הבמה נשטפה בתאורה חמה, צלילי המוזיקה החלו להישמע והם עלו לבמה. בנות ובנים מאוכלוסיות שונות, בריקוד משותף אחד, עקבות של חופש, שיצרו עם המורה עידו טל מור. נציגי מחלקת החינוך בעיר, מנהלות בתי הספר, צוותיהם, הורים ותושבים סקרנים, כולם הגיעו לחוות, לצפות ולהתנאות יחד בילדי העיר ובאמנות שצמחה על הבמה. הריקוד עסק בשאלת החופש והעצמאות של ילדים במהלך התבגרותם ושילב חבל, מוטיב משותף שהופיע בכל הריקודים במופע. החבל, שהיווה בריקוד זה סמל לקשר ולתלות, ייצג באופן מטאפורי את הקשר הייחודי שנוצר על הבמה בין התלמידים מהאוכלוסיות השונות.

מאמר זה יתאר כנסים ומפגשים מחוליים, בקרב ילדים בבית ספר יסודי כאמצעי לחיבור לקהילה ולחברה. תוצג בו מתודת עבודה, שפיתחנו במסגרת תחום התנועה והמחול בתוכנית קרב, הכוללת שלושה שלבים: מיפוי ואיתור השותפים, הגדרה ופיתוח נושא משותף והגדרת עקרונות לעבודה עם קהילת הילדים. כמו כן, יינתנו בו דוגמאות של כנסים שונים שנערכו בשנה זו, תשע"ח 2018, שהינם תוצרים של יוזמות היוצאות מעבודה עם ילדים במחול, ואשר גילינו כי יכולות לחבר קהילה שלמה. לצד הסיפורים המרגשים ומתודת העבודה הדומה בכנסים ובמפגשים המגוונים, עולים מאפיינים ייחודיים ושונים, המותאמים לקהילה ולסביבה בה הם מתקיימים, ונציג גם אותם. אנו מאמינות כי כנסי מחול בקהילה, המאפשרים שיתופיות של ילדים, מבוגרים ומובילי חינוך, יכולים לתרום, לשנות ולהשפיע על הקהילה שבה הם מתרחשים, ומוצאות כי חיבור בין מגוון אוכלוסיות: רגילות ומיוחדות, חינוך פורמלי וחינוך בלתי פורמלי, תורם לכל הקהילה מבחינה חברתית.

לדברי Mann (1986) וסדן (1997), עקרון מהותי של עבודה בקהילה הינו יצירת הזדמנות לאנשים להתארגן, להיות יחד ולפתח מודעות לחיוניות שנוצרת במפגש בין הגופים הפועלים באותו המקום. גם Keller (2003) מתייחסת לכוחה ולחשיבותה של שותפות בין גופים, ומדגישה כי שותפות, שיתוף פעולה ואחריות הדדית, הבאים לידי ביטוי בטקסים ובכנסים בקהילה, יוצרים הזדמנות להיכרות חדשה וליחסים חברתיים ומקצועיים, בעלי רוח של שיתוף והרגשת יחד. הכנסים ומפגשי המחול בתוכנית קרב נעשים בשיתוף פעולה מלא של הילדים עם הקהילה הבוגרת הסובבת

השתתפות של חברי הקהילה בתהליכים של תכנון ויישום. גם Muliender and Ward (1991) כותבים על הערך של עשייה מתוך כבוד – "נאה דורש נאה מקיים", ומתייחסים לשתתפות כמחייבת שיטות פעולה המבטאות אותה. לדברי Soot and Viskus (2013), כשהתלמידים שותפים פעילים בשיעור, יכולתם להתבונן על התהליך שהם חווים גדלה ויוצרת הקשר וחיבור למה שהם עוסקים.

סדן (2009) מדגישה כי יש צורך ביצירת עקרונות עבודה, דרכם ניתן לתרגם מטרות ערכיות לעשייה מקצועית ולהתחייב לפעול באופן מסוים. כמו כן, עקרונות אלו עוזרים להשגת יעדים ולהבנתם, כאשר הטמעתם תבטיח אמת מקצועית ושפה משותפת. כשעברנו על דבריה, ועל כל המקורות התאורטיים שהזכרנו לעיל, זיהינו כי יש כאן דפוס עבודה שאנו פועלות לפיו, מתודה שפיתחנו כחלק ממחויבות תחום המחול בתוכנית קרב לקידום אמנות המחול בקהילה באמצעות הילדים. כעת נציג מתודה זו המבוססת על שלושה שלבי פעולה והים ביצירת כנסים ומפגשי מחול:

מיפוי ואיתור שותפים

בשלב הראשון, מיפוי ואיתור גופים בעלי עניין, מוטיבציה וגישה חינוכית, הרואים בכנסים ובמפגשי המחול הללו חשיבות נבונה וייעוד, ובעלי נכונות לשתתפות מלאה, הבאה לידי ביטוי בין גורמים שונים ומגוונים הנמצאים באותה עיר: אגף החינוך, בתי הספר, תוכנית קרב, תחום התנועה והמחול בקרב, להקות מקומיות, מגמות מחול, גופים אמנותיים מקצועיים ומערכות שונות הפועלות בעיר, ביישוב או באזור. הקשר הראשוני שנוצר בקהילה הינו עם המנהלות, הרכוזות, המורות והמורים, המובילים גופים אלו בקהילה. להלן כמה דוגמאות מכנסים שקיימנו בקהילה: בכנס שומרון, שנערך במאי 2018 זו השנה השנייה, חברנו למועצה אזורית שומרון ולמסלול למחול במכללת "אורות ישראל". כשכולם היו שותפים יחד לחשיבה, להובלה ולהתלבטויות, יצרנו כנס מחול של תלמידות מעשרה בתי ספר ממלכתיים דתיים בשומרון. התלמידות ביקרו והכירו מוסד בו לומדים מחול אמנותי, צפו במופע מחול מקצועי של להקת "נגה", שפועלת במכללה, התנסו בסדנאות מעשירות עם רקדניות הלהקה והופיעו זו בפני זו בריקודים משלהן על במה מקצועית.

להבדיל מכנס שומרון, בעיר אילת, שהינה פריפריה בה מתקיימים שיעורי מחול של תוכנית קרב כמעט בכל בתי הספר היסודיים בעיר, בינואר 2018 ערכנו כנס בו חברנו יחד, צוות תחום המחול והרכוז היישובית מטעם תוכנית קרב באילת, מנהלת מתנ"ס שחמון, מנהל מתנ"ס קולייר, רכוזות בית הספר למחול הפועל במתנ"ס קולייר ורכוזת מגמת המחול בתיכון "בנין" בעיר, כדי לבחון את נכונותם. בישיבה משותפת נוספת עם כל השותפים הללו הפלגנו למחוזות חדשים ויצאנו יחד למסע של מחול בקהילה בכנס ראשון מסוגו בעיר. זה היה מפגש בין תלמידות צעירות הלומדות "מחול לכל" בבית ספר יסודי ובמתנ"סים בעיר לבין תלמידות מגמת מחול לבגרות בתיכון, אשר אפשר לילדות ולילדים, מחד, חוויה חברתית תרבותית מהנה ומעצימה, ומאידך, חשיפה לאופק עבודתם להתפתחות בתחום המחול בעיר הדרומית ביותר, שהינה מעצמת מחול מכובדת.

דוגמה לשתתפות מסוג אחר, של גופים בקהילה, היא ברמלה, בה ערכנו במרץ 2018 פרויקט רב תחומי יישובי עם האמנית רננה רז. הפרויקט, הפועל כחלק מתוכנית קרב זה חמש שנים בערים שונות, כמו אשדוד ומבשרת, מאפשר לילדים מתחומי המחול, התיאטרון והמוזיקה לעבור תהליך משותף ומקרב עם יוצרת בשדה המחול העכשווי, ששיאו במופע *Karev Make ReMake*. לא מדובר כאן ביוצרת מהקהילה המקומית ברמלה, אלא על זו שעובדת איתנו בשיתוף פעולה צמוד ומעורר השראה במגוון יישובים בארץ. בפרויקט זה הבאנו קונספט קיים ואילו הצטרפו השותפים מהרשות, המתנ"ס ובתי הספר. להבדיל מהדרך בה עבדנו עם פרויקט זה בערים אחרות, הייחוד בעיר רמלה היה שיתוף של ילדים לא רק מבתי ספר בעיר, הלומדים במערכת החינוך הפורמלית, אלא גם כאלה הלומדים במתנ"ס בשעות אחר הצהריים. כנס זה בלט מאוד בשותפות המיידית שנוצרה בין כל הגופים. פעלנו יחד כיחידה הומוגנית אחת, צוותי התחומים ורכוזת קרב בעיר עם מנהלת מחלקת החינוך, מנהלת המתנ"ס, מנהלות בתי הספר בעיר והאמנית רננה רז. כולן יחד היו מעורבות בתהליך, חשבו על רעיונות, השתתפו בסיוורים בשטח, נכחו בימי ההשתלמות למורות ולמורים שעבדו עם הילדים והיו שותפות להפקת המופע. כשהגיע יום המופע של

הכנס "על חבל דק", בהשתתפות 11 בתי ספר מהעיר בתיים, הינו יוזמה של תחומי המחול והתיאטרון בתוכנית קרב ונערך זו השנה השלישית. הילדים נפגשים ועוברים חוויה מחולית אחת, סדנאות משותפות, ומופע בו הם גם המשתתפים וגם הצופים. זו דוגמה אחת מיני רבות לאירועי מחול בקהילה של תחום המחול בתוכנית קרב, תוכנית למעורבות חברתית בבתי הספר במשרד החינוך. לרוב הכנסים והמפגשים הללו נערכים בפריפריות גיאוגרפיות או סוציאקונומיות נמוכות, שמטרתן קודם כל לתת הזדמנות חינוכית שווה לילדים בקהילות השונות, ולבנות או לטפח ולהעשיר קשרי עבודה שיתופיים בין גופים שונים בעיר.

באותו חודש, פברואר 2018, בעיר באר שבע נוצר מפגש קסום אחר. "הודות לשתתפות המופלאה של כל הגופים בעיר, נוצרת כאן הזדמנות שלא קיימת בכל מקום", אמרה ד"ר חפצי זוהר, ממלאת מקום וסגנית ראש עיריית באר שבע ומחזיקה בתיק החינוך והרווחה בעיר, במסגרת מפגש המחול "קולאז' ישראלי", בו השתתפו תלמידות ותלמידים מעשרה בתי ספר בעיר באר שבע וסביבתה, הלומדים מחול בתוכנית קרב. מפגש המחול בעיר באר שבע נערך בבית ספר למחול בת דור, מרחב מקצועי, אמנותי וקהילתי, שהינו מקום מרכזי לקידום המחול בעיר. לומדים בו ילדים מגיל צעיר ועד בוגר, הרואים בלהקת המחול "קמע" הפועלת בבית דור, יעד להגשמת חלום עבורם. שם, בסטודיו רחב הידיים, באווירה ביתית ומחבקת, צפו במופע *פטור והואב* תלמידים, מבתי ספר יסודיים בעיר באר שבע ובסביבתה. המופע היה בביצוע ילדים בגילם, הלומדים אחר הצהריים בבית ספר בת דור, תלמידי מערכת החינוך הבלתי פורמלית. הילדים הוקסמו מהמוזיקה הקלסית הנפלאה של סרגיי פרוקופייב, התפאורה העשירה, התלבשות המהוקצעות והכוריאוגרפיה המהנה. אור אבוהב, מנהל בית הספר למחול בת דור, ומירב צימנד, המנכ"לית, בירכו והתרגשו אתנו על קיום מסורת זו במשך שש שנים. הילדים עברו סדנאות של מורות מתוכנית קרב ומבית הספר למחול "בת דור", ואף הופיעו ביצירות משלהם לגאווה צוותי בתי הספר ומערכת החינוך בעיר, אשר הגיעו לעודד ולתמוך.

ככל שהתרבו הכנסים, כמו גם מספר השותפים, ולאור תגובות מהשטח, חשנו שהילדים ושאר הצוותים השותפים חווים העצמה גדולה מהמפגשים האלו ומרגישים שותפים ובעלי מסוגלות ויכולת בעקבות התהליך המשותף. הם שיתפו אותנו שהאווירה הטובה ותחושת הסיפוק, שהם חשו במהלך העשייה לכנס ובכנס עצמו, ממשיכות ללוות אותם גם אחריו, והם מצפים להמשך תהליך שיתופי זה. גילינו כי לרוב איתור הגופים השותפים מהקהילה מתחיל מהיכרות מקדימה שלנו עמם. רוב השותפים שאיתרנו לכנס המחול בקהילה היו גופים שאנו עובדים מולם במסגרת התוכנית, או שמכירות מקהילת המחול בארץ, ומצאנו שביכולתם לתת מענה מקצועי לקהילה מדויקת.

סדן (2009), למשל, טוענת כי להיכרות המקדימה ולמיומנויות בין אישיות חשיבות רבה, כי תוכלנה לקבוע את אופי היחסים של השותפים לפרויקט ואת סיכויי ההמשך של עשייה זו בקהילה. כמו כן, עבודה קהילתית מאפשרת לכל השותפים בה ליצור ברמה ובאיכות שלא פעלו לפיה קודם ושלא הייתה להם הזדמנות להתנסות בה. ההחלטות מתקבלות ומיושמות דרך תקשורת אופטימלית בין חבריה. הם מזהים משאבים פנימיים ויודעים כיצד להשתמש בהם. על פניו, מתבקש כי בפרויקט בקהילה ישתתפו אמנים מאותו מקום גיאוגרפי, אולם, לפי Cohen (1985), קהילה אינה מייצגת רק היבט גיאוגרפי, אלא כוללת גם פרטים השותפים לאותו עניין. בהתייחס לדבריהם, נציין כי כל אחת מאתנו גילתה שהעבודה השיתופית עוזדת גם מוטיבציה פנימית ורצון להגיע למצוינות בתחומה. מעורבותם של הילדים בתהליכי העשייה והיצירה של הריקודים, איתם הופיעו, התגלתה בפנינו משמעותית ביותר לחיבורם לכנסים אלו, ואף מצאנו כי הימצאותנו והימצאות שותפינו בשטח וליווי מקרוב הינם אקוטיים להצלחת תהליכי עבודה מסוג זה.

אנו מאמינות כי עבודה שיתופית מתחילה מעצמנו, ולכן רואות חשיבות רבה בתהליך למידה בו יש שותפות של הילדים. לפיכך נדרשות מהמורה מיומנויות של הנחיה ותיווך, ונכונות לפעול ממקום הרואה את הילדים כיוצרים פעילים ושותפים לתהליך ולתוצר הסופי. Weil & Gamble (2005) כותבים כי ניהול מלמעלה, בלי להיות שותפים אמיתיים לתהליך שהקהילה עוברת בשטח, הינה צורת עבודה שגויה ואף לא אתית. לדבריהם, זה ההבדל בין מראית עין של שיתוף לבין שיתוף שאכן מבטיח

שותפות של הילדים, מתן במה מקצועית לילדים ביום הכנס, צפייה של ילדים בילדים, שילוב מופע מחול של גוף מקצועי מהקהילה או מחוצה לה, קיום סדנאות מחול והופעה של כלל המשתתפים בריקודון משותף. מצאנו כי השלבים והעקרונות הללו מאפשרים לנו לשמור על שפה אחת ולהשיג את היעדים של מחול בקהילה. שותפינו לעשייה, מובילי החינוך ברשות, מנהלות בתי הספר, צוותי המורות והמורים, הורים, אורחים חובבי מחול וכמובן הילדים המשתתפים – כולם נותנים יד אחת לפעילות קהילתית ומרגשת זו. הסיפורים המרגשים ותהליך העבודה בכל כנס או מפגש בקהילה ממלאים ומדרבנים אותנו להמשיך בעשייה חינוכית זו. נוכחנו לדעת כי השותפות עם אנשי חינוך מובילים בקהילה הינה מפרה, מלמדת, מעצימה ואף מובילה למצוינות. הילדים הינם משאב מרכזי שבכוחו ובזכותו ניתן לחבור לקהילה, לדבר, להרגיש מחול, ללמוד ולהתפתח, ואנו מודות על הזכות להיות שותפות לשיתופיות בקהילות נרחבות ומחויבות לעצמן.

ביבליוגרפיה

- סדן, א' (1997). העצמה ותכנון קהילתי: תיאוריה ופרקטיקה של פתרונות חברתיים אנושיים. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- סדן, א' (2009). עבודה קהילתית, שיטות לשינוי חברתי. רעננה: הקיבוץ המאוחד.
- פלאוט, פ' וצירצמן, א' (2003). "מודל לשינוי החינוך בתכנון העירוני בחיפה", מתוך א' צירצמן, וא' סדן (עורכות). השתתפות: הדרך שלך להשפיע. תל-אביב: קו אדום, הקיבוץ המאוחד (עמ' 127-139).
- Amans, D. M. P. (2008). *An Introduction to Community Dance Practice*, New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Cohen, A. P. (1985). *The symbolic construction of community*. Chichester: Ellis Horwood. London: Tavistock Publications.
- Freire, P. (1970). *Cultural action for freedom*. Cambridge: Harvard Educational Review & Center for the Study of Development and Social Change.
- Keller, S. (2003). *Community: Pursuing the dream, living the reality*. Princeton: Princeton University Press.
- Mann, M. (1986). *The sources of social power*, Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mullender, A., & Ward, D. (1991). *The practice principles of self-directed groupwork: Establishing a value-base for empowerment*. Nottingham: The center for social action.
- Soot, A., & Viskus, E. (2013). "Teaching dance in the 21st century: A literature review". *The European Journal of Social & Behavioral Sciences*, 7(4), 1193-1202.
- Weil, M., & Gamble, D. N. (2005). "Evolution, models, and the changing context of community practice". In M. Weil (Ed.), *The Handbook of community practice*, (pp. 117-149).

מיכל הרשקוביץ מיכאלי הינה ראש תחום מחול, תנועה וחינוך גופני בתוכנית קרב למעורבות בחינוך, מרצה ומורה באקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים. הרצתה ב-Rutgers, New Jersey, ומומנת להרצות ב-Hunter College, New York. בעלת תעודת הוראה, תואר B.Ed. בהוראת מחול ותנועה ותואר M.Ed. באוריינות חזותית. עוסקת בפיתוח, מחקר ויצירת פדגוגיה חדשנית להוראת מחול בגנים ובבתי ספר יסודיים. מייסדת תוכנית אב יישובית במחול ביישוב אלפי מנשה, והקימה את מגמת המחול "חצב" ואת להקת המחול "פנים וגוף" בו. שימשה מדריכה בפקוח על המחול במשרד החינוך ולימודה במגמות מחול שונות.

עינת דואק הינה מנהלת אזור מרכז בתחום מחול, תנועה וחינוך גופני בתוכנית קרב למעורבות בחינוך, כוריאוגרפית ומורה רבת ניסיון למודרני. רקדנית מקצועית לשעבר, שרקדה בפרויקטים ובקבוצות מחול שונות וכסולנית בתיאטרון מחול ענבל. בעלת תואר ראשון בחינוך ואמנות, מפתחת וחוקרת את תחום החינוך והוראת המחול במסגרות שונות ולאכולוסיות מגוונות ומתחילה את לימודי התואר השני שלה בחברה ואמנויות במכללת ASA, המכללה האקדמית לחברה ולאמנויות.

אירוע קהילתי זה הופיע קהל רב. פגשנו לא רק את הורי התלמידים המרוגשים, או ראש העיר ופמלייתו הגאים, אלא גם תושבים רבים מהעיר, שהגיעו מרצונם כדי לחוות ערב תרבותי ומרגש, שניתן להם במתנה, ובו מופע אמנותי של קבוצת המחול של רננה ח' לצד תלמידי בתי הספר, שהינו פרי הקהילה.

הגדרה ופיתוח נושא

בשלב השני, קיבלו השותפים החלטה על נושא הכנס. השנה, למשל, רוב הכנסים ומפגשי המחול עסקו ב-70 שנה למדינה, ולכן קראנו למופעים בכנסים "קולאזי ישראלי". לרוב בחירת נושא הכנס ופיתוחו נעשית במסגרת מפגשי חשיבה עם השותפים, כאשר חברי הקהילה שותפים לקביעת המטרות. במפגשי החשיבה הללו אנו מעבדים את הנושא עם הגופים השותפים וחושבים יחד על המטרות הפדגוגיות והערכיות בכנס, כמו גם על הצרכים הלוגיסטיים הנדרשים. הכנס עצמו אינו הדבר היחיד בפעילות בקהילה. מתקיימת סדרת ימי השתלמות מקדימה למורות ולמורים של הכיתות המשתתפות בכנס, בה מתנסים המורים בכלים ליצירה לקראת בניית הריקודים עם התלמידים. הם מציעים רעיונות זה לזה, מנסים ומתנסים יחד ובנוסף מפתחים סדנאות לתלמידים כפועל יוצא של התנסותם. סדנאות אלו יושפעו גם מהקהילות השותפות. לעיתים יעבירו אותן רקדנים ורקדניות מקצועיים של הלהקה השותפה, לעיתים אמנים יוצרים בקהילה ולעיתים מורים למחול או לתחומי אמנויות אחרים מתוכנית קרב, מהמתנ"ס ומנופים נוספים הפועלים בעיר. אנו מוצאות חשיבות רבה להימצאותנו בשטח במהלך תקופת ההכנה. צוות התחום נפגש עם הילדים והמורים ומלווה מקרוב מקצועית ומנטלית. למפגשי שטח אלו מצטרפות מנהלות בתי הספר, שהינן שותפות לתהליך, תורמות מתפיסת עולמן, ומעורבותן מעצימה את תהליך העבודה.

עקרונות לעבודה עם הילדים

השלב השלישי מתמקד בהגדרת עקרונות העבודה בקהילת הילדים, אשר מתחלקות לשתי רמות: רמת התפיסה ורמת היישום. ברמת התפיסה יש שתי אבני בניין. האחת, **מפגשים שאינם תחרותיים**. לתפיסתנו, אין מקום לתחרות כשכולם עובדים קשה, מתאמצים ומשקיעים. הרעיון הוא יצירת מפגש קהילתי חברתי, מעצים ומלמד באמצעות המחול, המהווה חיבור רחב ומשמעותי לקהילה. העשייה האמנותית המשותפת הנוצרת במהלך כל התהליך היא, בעינינו, הרווח המרכזי לכולם. אבן הבניין השנייה הינה **שותפות הילדים**. אנו שואפות שהילדים יהיו שותפים פעילים ביצירת הריקוד, ולא רק סובייקטים פסיביים. הם יחשבו, יציעו רעיונות, יתנסו ויחברו תנועות בעצמם. יש מספר אבני בניין ברמת היישום: האחת, מתן במה מקצועית לילדים כמקור לחיזוק ביטחונם האישי דרך הופעה מול אחרים. אנו מוצאות חשיבות רבה להופעת התלמידים על במה מקצועית בליווי תאורה והגברה מקצועיים, או להופעתם בחלל מחולי מכובד כסטודיו מקצועי, הנותן תוקף אמנותי ומקום ראוי לעשייתם. השנייה, צפייה של ילדים בילדים. הילדים הינם גם האמנים המופיעים וגם הקהל, הם העיקר. הם צופים בעשייה האמנותית של ילדים בני גילם מבתי ספר אחרים, מציגים אותה, משכללים את יכולתם בצפייה מושכלת ולומדים להעריך אמנות לא רק כתוצר מוגמר, אלא גם כתהליך עשיר ומורכב. השלישית, שילוב מופע מחול של גוף מקצועי, הפועל באותה הקהילה, ואם אין כזה, נשלב מופע מחול של גוף חיצוני מקהילת המחול הרחבה. אנו מאמינות כי צפייה משותפת במופע מחול מקצועי מהווה עבור הילדים חוויה תרבותית שיש בה הנאה, השראה וחדוות יצירה. הרביעית, שילוב סדנאות מחול ביום הכנס. כפי שכבר הוזכר כאן קודם, חשוב לנו שיום זה יכיל גם סדנאות משותפות ומקצועיות, לפי נושא הכנס, חוץ מהופעת הילדים וצפייה במופע מחול מקצועי. הסדנאות יאפשרו לילדים מפגש עם אמנים ומורים שונים וחשיפה למחול, על השוני והמנוון שבו. לתפיסתנו, ילדים הנפגשים עם אמנים פעילים בתחום מהקהילה הסובבת אותם לא רק נחשפים לעשייה אמנותית מרחיבת אופקים, אלא גם ראוים להתנסות בה בעצמם. אבן הבניין החמישית והאחרונה, הופעה של כלל המשתתפים על הבמה בקטע סיום משותף – **ריקודון** (ריקוד קטן). הילדים ילמדו ביום הכנס ריקוד קצר, פשוט וקל, ובסיום הכנס יעלו יחד להופעה משותפת על הבמה. זו הזדמנות עבור ילדים מכל האוכלוסיות לחוש שייכות לצד התלהבות, ואנו מרגישות כי **ריקודון** זה מקדם ומחזק את תחושת השוויון של הילדים, וכן מאפשר תחושה של "גאווה יחידה" מקומית.

לסיכום, מאמר זה עסק בכנסים ומפגשים במחול, הוצגה בו מתודת עבודה בעלת שלבים ומספר עקרונות – מפגשים שאינם תחרותיים, עבודה תהליכית בה יש